

# **Osobnost a práce vychovatele ve Středisku výchovné péče pohledem klienta**

Tadeáš Bubeník

---

Bakalářská práce  
2020



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně  
Fakulta humanitních studií

---

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Tadeáš Bubeník**  
Osobní číslo: **H17895**  
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**  
Studijní obor: **Sociální pedagogika**  
Forma studia: **Kombinovaná**  
Téma práce: **Osobnost a práce vychovatele ve Středisku výchovné péče pohledem klienta**

### Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti školských zařízení, výchovných problémů u dětí a mládeže a vychovatelství.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

**Seznam doporučené literatury:**

- ŠVAŘÍČEK, Roman. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-73673130.  
ČESKO. Školství : školy a školská zařízení, školský zákon a vyhlášky, pedagogičtí pracovníci, vysoké školství, výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče : podle stavu k 1.5.2005. Ostrava: Sagit, 2005. ISBN 978-80-7208-627-6.  
BENDL, Stanislav. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. 1.vyd. Praha : Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.  
ŠTÍPEK, Jaroslav. Sociální příčiny poruch chování obtížně vychovatelné mládeže. 1.vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1987.  
MATOUŠEK, Oldřich. Základy sociální práce. 1.vyd. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.**  
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**  
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

L.S.

**Mgr. Libor Marek, Ph.D.**  
děkan

**doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.**  
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 22. ledna 2020

## PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby <sup>1)</sup>;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 <sup>2)</sup>;
- podle § 60 <sup>3)</sup> odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 <sup>3)</sup> odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.  
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 3.6.2020

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Dizertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

## **ABSTRAKT**

Bakalářská práce se zabývá problematikou osobnosti a práce vychovatele ve Středisku výchovné péče pohledem klienta. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou střediska výchovné péče nejdříve legislativně vymezena, a následně obecně charakterizována. Na to navazuje představení konkrétního střediska, ve kterém byl výzkum proveden, charakteristika klientů a poruch chování, vychovatelů a jejich práce, a ve spojitosti s ní vymezení pojmu osobnost. Empirická část je tvořena výzkumem, jehož hlavním cílem bylo popsat, jak klienti vnímají osobnost a práci vychovatele ve Středisku výchovné péče. Jednalo se o kvalitativní šetření, jako metoda sběru dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Respondenty bylo pět klientů. Hlavní částí výzkumu je analýza dat, jejich interpretace a vyhodnocení výsledků.

Klíčová slova: Středisko výchovné péče, vychovatel, výchova, děti, mládež, poruchy chování.

## **ABSTRACT**

The aim of this bachelor thesis is to review the issue of personality and work of a Behaviour specialist in a Centre of educational centre in the perspective of its clients. First part of the thesis is theoretical, and the second part is practical. In the theoretical part I define the Centres of educational care legislatively and describe them in general. Followingly I am focusing on a presentation of a specific centre, in which the research was carried out. This includes characteristics of the clients and their behavioural disorders as well as characteristics of the Behaviour specialists and their work. The concept of personality is defined too. The empirical part consists of a research, whose main objective was to describe, how clients perceive personality and work of a Behaviour specialist in a Centre of educational care. It was a qualitative research with a semi-structured interview used as the data collection method. The respondents were five clients of an above-mentioned Centre. The main part of the research is a data analysis, its interpretation and evaluation of the results.

Keywords: Centre of educational care, behaviour specialist, education, children, youth, behavioral disorders.

Děkuji vedoucímu práce doc. Mgr. Jakobovi Hladíkovi, Ph.D. za kvalitní a přínosné vedení, vstřícný přístup a cenné rady. Rád bych také poděkoval všem respondentům a jejich rodičům, za jejich spolupráci, stejně jako celému Středisku výchovné péče DOMEK Zlín. A poděkování patří i mým mentorům, učitelům a celé mé rodině za trpělivost, podporu a pochopení.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

## OBSAH

<b>ÚVOD.....</b>	<b>10</b>
<b>I TEORETICKÁ ČÁST.....</b>	<b>11</b>
<b>1 STŘEDISKA VÝCHOVNÉ PÉČE.....</b>	<b>12</b>
1.1 LEGISLATIVA SVP .....	12
1.2 VYMEZENÍ SVP.....	13
1.3 CHARAKTERISTIKA SVP DOMEK ZLÍN.....	15
1.4 VYCHOVATELÉ A JEJICH PRÁCE.....	20
1.5 OSOBNOST VYCHOVATELE .....	22
<b>2 KLIENTI STŘEDISEK VÝCHOVNÉ PÉČE .....</b>	<b>24</b>
2.1 CHARAKTERISTIKA KLIENTŮ .....	24
2.2 PORUCHY CHOVÁNÍ.....	25
<b>II PRAKTICKÁ ČÁST .....</b>	<b>28</b>
<b>3 VÝZKUMNÁ ČÁST .....</b>	<b>29</b>
3.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM .....	29
3.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY .....	30
3.3 VÝZKUMNÉ CÍLE .....	30
3.4 METODA SBĚRU A ANALÝZY DAT .....	30
3.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR .....	32
3.7 VÝZKUM A JEHO REALIZACE .....	34
<b>4 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....</b>	<b>36</b>
4.1 DENNÍ CHLEBA VYCHOVATELŮ .....	36
4.2 VLIV OSOBNOSTI NA PRÁCI VYCHOVATELE .....	38
4.3 MÁME JE RÁDI, NEMÁME JE RÁDI .....	39
4.4 NEJSI TADY ZA ODMĚNU.....	40
4.5 HOLKY K HOLKÁM, KLUCI KE KLUKŮM? .....	41
4.6 O CO SE TI DOSPĚLÁCI VLASTNĚ SNAŽÍ .....	42
<b>5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ.....</b>	<b>45</b>
5.1 DÍLČÍ OTÁZKY .....	45
5.2 5.2 HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA .....	47
<b>6 DISKUZE .....</b>	<b>50</b>
<b>ZÁVĚR .....</b>	<b>52</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....</b>	<b>54</b>



<b>SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....</b>	<b>57</b>
<b>SEZNAM TABULEK.....</b>	<b>58</b>

## ÚVOD

Práce nese název „Osobnost a práce vychovatele ve Středisku výchovné péče pohledem klienta“. K výběru tohoto tématu mě motivovaly osobní důvody. Sám jsem bývalým klientem Střediska výchovné péče, na pobyt jsem se dostal v náročné životní situaci ve věku dospívání. Tato zkušenost mi pomohla znovu nalézt zdravý přístup k životu a fungování ve společnosti. Konkrétně přístup vychovatelů k jejich práci a klientům byl jeden ze zásadních prvků ovlivňujících zmíněnou nápravu. I na základě tohoto prožitku jsem se rozhodl pro studium sociální pedagogiky. Když přišlo na volbu tématu závěrečné práce, dlouho jsem neváhal. Chtěl jsem zkoumat a zjistit, jak vychovatele a jejich práci vnímají klienti dnes. Abych získal, co nejpřínosnější data, respondenty jsem vybíral jak dívky, tak chlapce, a to v co největším možném věkovém rozpětí.

V dnešní době je umístování dětí a mládeže do pobytových zařízení ústavní a ochranné výchovy poměrně běžnou záležitostí, a to ne pouze na základě rozhodnutí soudu či doporučení kurátora pro děti a mládež, ale i žádosti či přání samotných rodičů. Když se ale zeptáte lidí, kteří nemají osobní či zprostředkovanou zkušenost týkající se těchto zařízení, konkrétně středisek výchovné péče, jak to v nich funguje, jakým způsobem vychovatelé s dětmi pracují nebo co na to říká samotná mládež, tedy klienti, odpoví vám buď v domněnkách, nebo se pokusí odpověď nějak vyvodit, ale věcně a reálně pravdivě vám většina dotázaných neodpoví. Dokonce se najde i dost jedinců pracujících v sociálním či pedagogickém oboru, kteří sice znají teoretická východiska, ale jak to funguje v praxi mezi vychovateli a klienty střediska výchovné péče obecně vůbec netuší. Tuto skutečnost shledávám neadekvátní reakcí společnosti na danou problematiku. Existují výzkumy zabývající se částmi tohoto tématu, většina z nich se ale zaměřuje spíše na klienty a konkrétní poruchy chování. Tento výzkum se soustředí jiným směrem, snaží se být přínosným a zároveň něčím novým, obohacujícím, pro danou problematiku. Co když výsledek nebude pozitivní a ohlasy klientů na vychovatele a jejich práci budou kritické? Tak to budeme tím způsobem i interpretovat a prezentovat, v první řadě nám jde o autentická data, jen tak může být výzkum opravdu přínosem. Vlastní zkušenost je důvodem a motivací pro výběr tématu, nesmí ovšem za žádných okolností být, jakkoliv ovlivňujícím faktorem celé práce.

## **I. TEORETICKÁ ČÁST**

## 1 STŘEDISKA VÝCHOVNÉ PÉČE

Úvodem teoretické části si nejdříve představíme Střediska výchovné péče (dále už jen SVP), jejich umístění v legislativě, a následně je vymezíme. Díky tomu získáme základ, na který budeme moct navázat teorií o vychovatelích, jejich způsobech práce, cílech a povinnostech, a následně až ke klientům, na jejichž pohledech, názorech a pocitech výzkum stojí.

### 1.1 Legislativa SVP

Základní informace o SVP nalezneme v zákoně č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (dále jen “ZoVÚV”). Popisovány zde jsou diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy, a právě i střediska výchovné péče. Musí zde být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání, a zároveň zajištěny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní a zdravou účast dítěte ve společnosti. Jedná o zařízení, kde *“s dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku.”* (§ 1 odst. 1 ZoVÚV).

Tyto zařízení zajišťují náhradní výchovnou péči v zájmu zdravého vývoje klienta, výchovy a vzdělávání, a to zpravidla osobám ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let. Zařízení spolupracují s rodinami klientů, a poskytují jim pomoc se zajišťováním a vyřizováním záležitostí týkající se klienta, včetně rodinné terapie a nácviku dovedností nezbytných pro výchovu a péči v rodině. Podstatou středisek je poskytovat preventivně výchovnou péči a předcházet tak vzniku i rozvoji negativních projevů chování klienta, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny či důsledky již přítomných poruch a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji a rozvoji klienta (§ 1 odst. 2-3 ZoVÚV).

Konkrétní informace o SVP nalezneme v hlavě III. ZoVÚV. SVP poskytuje služby několika skupinám klientů. První skupinou jsou děti s poruchami chování, ať už rizikem nebo rozvinutými poruchami, či s negativními projevy v sociálním vývoji. Do této skupiny patří i zletilé osoby, maximálně do věku 26 let. Druhou skupinou jsou pedagogičtí pracovníci a osoby, jež jsou odpovědné za výchovu. Třetí, a poslední skupinou, jsou děti, u nichž rozhodl o zařazení do SVP soud (§ 16 odst. 1 písm. a), b), c) ZoVÚV).

Dalším zásadním dokumentem pro SVP je vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR č. 458/2005 Sb., která upravuje podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče v SVP. Stanovuje vzorový vnitřní řád SVP, upravuje podrobnosti o rozsahu činnosti, organizaci a podmínkách provozu SVP. Tato vyhláška vykládá výchovně vzdělávací péči jako soustavně pedagogickou činnost směřující k vytváření a ovlivňování podmínek, které umožňují zapojení jedince do společnosti a zdravý rozvoj jeho osobnosti. Základem péče je poskytování speciálně pedagogických a psychologických služeb dětem s rizikem poruch chování nebo s rozvinutými projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji (§ 1 odst. 1-2, Vyhláška č.458/2005 Sb. upravující podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče v SVP).

## 1.2 Vymezení SVP

První výchovné ústavy existovaly již ve středověku. Byly to v podstatě předchůdci všech dnešních zařízení a středisek ústavní a ochranné výchovy a školských zařízení. Předpokladem pro pobyt v takovém ústavu bylo, že v rodině něco není v pořádku. Měly charakter spíše azylu, určeny byly především pro sirotky, děti bez rodiny, bezprizorné děti. První sirotčince vznikají v 16. a 17. století například v Německu, Belgii či Nizozemsku. Nejznámějším ústavem takového typu byl na území Čech Vlašský špitál, který se nacházel na Malé Straně v Praze. Založen byl Italy kolem roku 1602. Jeho cílem bylo starat se o sirotky, nalezence a nemanželské rodičky, navíc se při ústavu nacházel špitál pro přestárlé. Se specializovanou ústavní výchovou se setkáváme v 18. století. Začaly se budovat velké špitály, internační budovy, církevní i veřejné podpůrné a trestní instituce a vládní dobročinná zařízení. V 19. století se nově profilují trestnice a polepšovny, jako internační domy. Až v tomto období se výchova stává rozšířenějším a běžnějším jevem v ústavech, do té doby poskytovaly některé pouze přístřeší, jiné i základní zaopatření a péči (Halířová, 2012, s. 54-55).

V České republice je od roku 1991 zákonem č. 395/1991 Sb. České národní rady o školských zařízeních vymezeno, že preventivně výchovnou péči o mládež s negativními jevy chování zajišťují SVP. Zároveň SVP může poskytovat i výchovnou, hmotnou a sociální péči (§ 23 odst. 1-2 zák. č. 395/1991 Sb., o školských zařízeních).

Slowík (2007) SVP popisuje jako jednu z institucí, jenž úzce spolupracuje se školami a orientuje se na případy vážnějších poruch. Poskytuje komplexní diagnostiku chování, poradenství, tak i možnost ambulantní či pobytové odborné terapeutické péče. Podmínkou je souhlas jak rodičů, tak dítěte, a samozřejmě jejich aktivní spolupráce (2007, s. 139-140).

SVP spolupracují s pedagogicko-psychologickými poradnami, se speciálně pedagogickými centry, s OSPOD a orgány podílející se na prevenci rizikového chování a drogových či jiných závislostí. Mimo to poskytuje i poradenství, konkrétně konzultace s dítětem a jeho rodinou, orgánem sociálně-právní ochrany dětí, školou, jiným školským zařízením nebo další institucí, která pracuje s dětmi a mládeží (Bendl, Hanušová a Linková, 2016, s. 68).

Hlavním cílem i prioritou pro všechna školská zařízení, tedy i SVP, musí být princip pomoci, podpory a ochrany dítěte, nikoliv prvoplánový trest, spojený se společenskou diskriminací. Základním úkolem zařízení, která poskytují péči dětem a mládeži mimo vlastní rodinu, je zajištění kvalitních, zdravých a bezpečných podmínek během pobytu. To se odvíjí i od pozitivních vztahů mezi dítětem a dospělým, které umožňují prožitek důvěry. Aktuální situace takto bohužel často nevypadá (Janský, 2014, s. 117).

Červenka a Vojtová (2013) ve své publikaci přinášejí vymezení internátního pobytu v SVP, konkrétně v SVP v Domažlicích. Jedná se o dvouměsíční dobrovolný pobyt, na který klient nastupuje na základě sepsané dohody mezi ním, jeho zákonnými zástupci a SVP. Snaží se dětem i rodičům vysvětlit, že pobyt není trestem nebo něčím, čeho by se měli obávat. V některých případech je ambulantní spolupráce pro klienta nedostačující či nevyhovující, nelze najít vhodná řešení a některé problémy není vhodné řešit ambulantně. Práce s klienty absolvující pobyt v SVP v Domažlicích, je zaměřena na několik oblastí:

- Vytvoření bezpečného prostředí, zaměření se na fungování v rámci předem daného řádu
- Princip dobrovolnosti, vstřícnosti a srozumitelnosti
- Poskytování emoční a citové podpory, motivace klienta ke změnám
- Zkvalitňování školní práce
- Rozvoj a obohacení volnočasových aktivit klienta
- Návěst a rozvoj sociálních a komunikačních dovedností
- Získání náhledu a uvědomění svého vlastního jednání

- Rozvoj schopnosti vlastního objektivního sebehodnocení a sebedůvěry
- Vytváření zdravých vztahů s druhými lidmi (2013, s. 30-31)

Získali jsme tak i letný náhled do konkrétního SVP a oblastí, na kterých s klienty pracují. Díky tomu SVP, které bude v další části popisováno, a ve kterém výzkum probíhal, není v této práci jediným zmíněným konkrétním SVP.

### **1.3 Charakteristika SVP DOMEK Zlín**

V této části si představíme konkrétní SVP, ve kterém byl výzkum prováděn. Jedná o SVP DOMEK Zlín, odloučené pracoviště SVP a diagnostického ústavu Brno. SVP jsme obecně vymezili a charakterizovali výše, takže se zaměříme na specifika tohoto daného SVP. Zdroj všech informací je Vnitřní řád SVP DOMEK Zlín. Tento dokument je obsáhlý, prezentovány tedy budou zásadní informace týkající se hlavně klientů a jejich povinností a práv a celkového chodu SVP. Jedním z hlavních úkolů vychovatele je dohlížet na dodržování řádu, a pravidel v něm.

Provoz tohoto SVP je během školního roku nepřetržitý, má ambulantní a internátní oddělení.

#### **Ambulantní oddělení**

Poskytuje služby poradenské, diagnostické, speciálně pedagogické a psychologické, informativní, výchovné a sociální. Nabízí jednorázovou i dlouhodobou spolupráci, dle klientů. Je kladen důraz, aby konzultace byly jak individuální, tak rodinné. Tato ambulantní péče je nabízena a poskytována i klientům internátního oddělení, tedy při ukončení pobytu.

#### **Pobytové (internátní) oddělení**

Tohoto oddělení a služby se náš výzkum týká konkrétně, takže budeme prezentovat všechny zásadní informace. Slouží dětem a mládeži od započnutí školní docházky na ZŠ, až po ukončení přípravy na povolání. Kapacita je 8 míst, skupiny jsou otevřené a koedukované. Délka pobytu je standardně maximálně 8 týdnů. Cílem pobytu je zmírnění nežádoucích projevů klienta, rozvíjení sebedůvěry a využívání jeho vlastních zdrojů, zlepšení komunikace a vztahů v rodině. Učíme klienty rozpoznávat a sdělovat své pocity, pracovat s nimi a objasňovat přirozené důsledky jejich činů a chování. Klientům je po dobu jejich pobytu nepřetržitě poskytována výchovná vzdělávací péče, ubytování

a stravování. Zároveň je zajišťován dohled nad plněním individuálního vzdělávacího plánu ze strany klienta, pokud byl školou, kterou klient studuje, připraven a zaslán. Organizace výchovných činností vychází z koncepce na daný školní rok, dále je rozpracována na rámcový osmitýdenní výchovný program. Systém prevence sociálně patologických jevů vychází z cílů Minimálně preventivního programu na daný školní rok.

Klienti na pobytu mají individuální a rodinné konzultace. Každý pracovní den mají školní výuku, která je zaměřená na hlavní předměty podle individuálních učebních plánů z jejich kmenových škol. Výchovné činnosti (tělesné, pracovní, výtvarné) probíhají odpoledne s vychovateli. Dále je používána režimová terapie, dramaterapie, arteterapie, skupinové formy práce, muzikoterapie, zážitkové programy, práce s vlastním tělem, pracovní terapie a jiné. Klienti jsou spolu v jedné společné výchovné skupině. Začlenění nového klienta do skupiny provádí pedagogický pracovník, který ho obeznámí o organizaci života ve výchovné skupině. Chlapci a dívky jsou zvlášť na pokojích, stejně jako mají zvlášť sociální zařízení. Společně pak sdílí obývací, jídelnu, která přes všední dny v dopoledních hodinách slouží jako učebna, relaxační místnost, kuchyňku, koutek zlosti a 2x týdně je pronajímána tělocvična v blízké ZŠ jako náhrada za tělesnou výchovu.

Veškeré další informace o tomto SVP se budou týkat pobytového oddělení, spoustu mají ale s ambulantním oddělením společného.

### **Personální zabezpečení SVP**

- Ředitel/ka DÚ a SVP (1)
- Vedoucí SVP (1)
- Psycholog (1)
- Speciální pedagog (1)
- Etoped (1)
- Učitel (1)
- Odborní vychovatelé (4)
- Asistent pedagoga (2)
- Sociální pracovník (1)
- Pracovník obchodního provozu (1)

### **Práva klientů umístěných v SVP**

- Na rozvíjení tělesných, citových a duševních schopností a sociálních dovedností



- Být obeznámen o svých právech a povinnostech, radit se se svým opatrovníkem bez přítomnosti třetí osoby
- Na respektování lidské důstojnosti
- Na společné umístění se svými sourozenci, v případě nebrání-li tomu závažné okolnosti ve vývoji a vztazích sourozenců
- Na vytváření podmínek pro dosažení vzdělání a pro přípravu na povolání v souladu s jeho schopnostmi, talentem a potřebami
- Na svobodu náboženství, při respektování práv a povinností zákonných zástupců usměrňovat klienta v míře odpovídající jeho intelektuálním schopnostem
- Účastnit se činností a aktivit zařízení organizovaných v rámci výchovného programu s výjimkou zákazu či omezení v rámci opatření ve výchově, stanovené tímto řádem
- Obracet se s žádostmi, stížnostmi a návrhy na vedoucí pedagogické pracovníky zařízení
- Vyjádřit svůj názor na plánovaná a prováděná opatření, která se ho dotýkají, těmto názorům musí být věnována dostatečná pozornost odpovídající jeho věku a rozumových schopností klienta
- Požádat o osobní rozhovor a uskutečnit jej s pověřeným zaměstnancem orgánu sociálně-právně ochrany dětí, zaměstnancem České školní inspekce, ministerstva nebo orgánu kraje
- Být hodnoceno a odměňováno a k tomuto hodnocení se vyjadřovat (společné velké komunity, rituály)
- Na informace o stavu kapesného
- Na udržování kontaktu s rodinnými příslušníky a zákonnými zástupci
- Opustit samostatně SVP se souhlasem pedagogického pracovníka a se souhlasem zákonného zástupce, za účelem vycházky. Této možnosti lze využít na základě splnění požadavků systému bodového ohodnocení

#### **Povinnosti klientů umístěných v SVP**

- Plnit a respektovat ustanovení vnitřního řádu. Dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny, instrukce a příkazy zaměstnanců zařízení, šetrně a pečlivě zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat majetek, dodržovat zásady slušného

chování k osobám, se kterými přicházejí do styku, udržovat pořádek v prostorách zařízení i v osobních věcech a dodržovat předpisy a pokyny týkající se bezpečnosti

- Odevzdat do úschovy všechny předměty ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost. Při ukončení pobytu jsou navraceny buď klientovi, nebo jeho zákonným zástupcům
- Podrobit se na výzvu vedoucího střediska vyšetření, zda není ovlivněn alkoholem či jinou návykovou látkou, tedy nechat se otestovat.

### **Opatření ve výchově**

- Pokárání, varování, napomenutí
- Omezení výdeje sladkostí, zákaz sledování TV či přístupu k počítači
- Úklidové práce navíc
- Dočasné vyřazení z režimu skupiny
- Sesazení do nižší pozice
- Vyloučení s podmínkou, úplné ukončení pobytu

### **Odměny a výhody vyplývající z dosažené pozice**

- Podílení se na programu pro ostatní členy skupiny
- Prodloužení večerky po dohodě s vychovatelem (odvíjí se od dosažené pozice)
- Volně volitelný program společně s vybraným pracovníkem střediska (návštěva divadla, čajovny, kina, a jiné). Pouze pro 4. pozice

### **Klienti jsou při pobytu hodnoceni:**

- Za dodržování a respektování vnitřního řádu
- Za pravidelné plnění školních povinností (úkoly a příprava do školy jak ústní, tak písemná) a za práci a aktivitu ve vyučování
- Za spolupráci ve skupině
- Za spolupráci se zaměstnanci SVP
- Za chování jak v SVP, tak mimo něj
- Za plnění přidělených služeb
- Za dodržování stabilního pořádku na pokoji
- Za plnění svého osobního cíle, který si stanovil se svými zákonnými zástupci

### **Způsoby hodnocení**

- Bodování
- Komunity

- Při předávání klientů učitelem vychovatelům
- Svíčka
- Rituál

**Po dobu pobytu v SVP Domek ve Zlíně je zakázáno:**

- Porušovat vnitřní řád a pravidla zařízení
- Manipulovat s elektrickými přístroji bez povolení pracovníka SVP
- Otevírat velká okna a vyklápět menší okna bez pojistek
- Kouřit v objektech SVP, užívat alkohol či jakékoliv jiné drogy
- Půjčovat, vyměňovat nebo si navzájem darovat oblečení, boty či jiné předměty
- Jakkoliv poškozovat, ničit či neoprávněně manipulovat s osobními věcmi klientů, zaměstnanců, nebo majetkem SVP
- Vyhazovat předměty z oken
- Sebepoškozovat sebe, nebo k němu někomu napomáhat
- Zneužívání informací týkajících se ostatních klientů ze skupiny
- Přinášet do SVP nebo přechovávat zcizené věci, zbraně a jiné nebezpečné předměty, alkohol, drogy
- Pohlaví styk i jiné citlivé a důvěrné dotyky
- Vydírání, násilí, psychické napadání, šikana
- Bez dovození dospělého chodit do prostor jako chodba u kuchyně, kuchyně, dílna, relaxovna, sklad, cizí pokoje a ambulanci část

**Další pravidla pobytu**

- Na WC a v koupelně může být pouze 1 osoba
- Po večerce je zakázáno mít rozsvěcené světlo a jakkoliv rušit klid, obtěžovat ostatní na pokoji
- Klient pověřený službou šéfa má po celý den na starost organizaci skupiny, tedy kontroluje plnění služeb, svolává skupinu ke společným činnostem, dohlížení na dodržování časových limitů a má zodpovědnost za hladký a bezproblémový průběh celého dne
- Porušování zákazů bude mít vliv na denní hodnocení, řešeno bude podle míry prohřešku, klient zároveň může přijít o svou pozici a ztratit veškeré výhody

### Zbývající část Vnitřního řádu

Řád dále obsahuje podrobné informace o pozicích, kterých se klienti snaží dosáhnout. Jednak jak o ně žádat, tak jak do nich postoupit, přehled jednotlivých pozic a způsob řazení do pozic. Následně se věnuje návštěvám klientů se zákonnými zástupci, nahlížení do spisové dokumentace dítěte, a závěrečným ustanovením. Vnitřní řád obsahuje i přílohy jako seznam osobních věcí klienta a režimy jednotlivých dnů (SVP DOMEK Zlín, 2018, s. 1-30).

## 1.4 Vychovatelé a jejich práce

Podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících vychovatel vykonává pedagogickou činnost ve školském výchovném a ubytovacím zařízení nebo v jeho oddělení zřízeném pro děti a žáky se speciálně vzdělávacími potřebami, ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, nebo v SVP (§ 16 odst. 2 zák. č. 563/2004 o pedagogických pracovnících).

Obecněji se profesi vychovatele věnuje Bendl (2015). Uvádí, že vychovatelem může být kdokoli, kdo vychovává či záměrně ovlivňuje vychovávaného jedince, klienta, nebo skupinu. Dále je to představitel etablovaného povolání, jehož vykonávání vyžaduje odbornou kvalifikaci definovanou zákonem. Role vychovatele a jeho podstata spočívá v tom, že sám ztvárňuje obsah i cíle výchovy. Reprezentuje zájem a přání společnosti v procesu výchovy dětí a mladé generace. Posláním každého vychovatele by mělo být rozvíjení a pěstování u dětí a mládeže takových vlastností, schopností, hodnot a postojů, které prospívají a jsou přínosné jak pro vychovávané, tak společnosti. Vychovatel se dá také charakterizovat jako vědomý usměrňovatel aktivit dítěte, motivující a inspirující prvek. Důležité je si zachovat vedoucí roli vychovatele v interakci vychovatel a vychovávaný, a přitom si stále uvědomovat odpovědnost za zdravý a přirozený vývoj dítěte a jeho bezpečnost. Konkrétní činnosti vychovatele, jak ve školských výchovných, tak ubytovacích zařízeních, se dělí následovně:

- Administrativní činnosti-vedení záznamů a evidence o případné docházce, pedagogické činnosti a hodnocení výsledků klientů, dětí a mládeže

- Organizační činnosti-mít pod kontrolou režim daného zařízení, plánovat a organizovat činnosti pro děti a mládež, kontrolovat dodržování režimu, řádu a pravidel
- Koordinační činnosti-koordinace činností a práce vychovatelů ve výchovných odděleních, koordinace protidrogové prevence v příslušném zařízení
- Metodické činnosti-vytváření výchovných a vzdělávacích programů a materiálů, evaluačních nástrojů, pomůcek, preventivních programů, vytváření programů integrace a inkluze dětí a mládeže se specifickými vzdělávacími potřebami v rámci daného školského zařízení, navrhování a vytváření cílových opatření k optimalizaci procesu výchovy
- Diagnostické činnosti-posuzování individuálních zvláštností a potřeb dětí a mládeže
- Přímá výchovná vzdělávací činnost-podněcování osobního rozvoje dětí a mládeže prostřednictvím tělesně, duševně, kognitivně, sociálně, výtvarně, hudebně, sportovně, řemeslně a jinak zaměřených činností, výchova k hodnotám, spolupráci, respektu a toleranci (2015, s. 12-14).

Vychovatel provádí výchovu, tou žádanou je výchova proaktivní. Proaktivní přístup k různým situacím a životu vůbec znamená, že se snažíme mít vliv na to, aby se děly ty správné věci. Důležité je přijmout určité hodnoty a principy, takové, které náš život obohacují zdravým způsobem. Podstatná je také zodpovědnost, jak za sebe, tak za vzniklé situace a události, které se kolem nás a nám dějí, a můžeme je ovlivnit. Výchova by neměla být jen o zásazích v momentech, kdy se dítě nechová správně či slušně, ani o nápravách vzniklých v nepříznivých situacích. Mimo to by vychovatelé měli vědomě klientům jít příkladem, jak vytvářet podněty pro zdravý tělesný i duševní vývoj, pečovat o dobré a přínosné vztahy, učit, jak si určit hranice či různým dovednostem (Kopřiva, Nováčková, Nevolová, Kopřivová, 2008, s. 217).

Jako vychovatel je důležité mít stále chuť k práci s dětmi a mládeží, být v práci spokojený a cítit naplnění. Opakem je syndrom vyhoření, jenž je konkrétně v této profesi velmi nežádoucí a jeho projevy mohou spolupráci mezi vychovatelem a klientem absolutně ochromit. Matoušek a kolegové (2003) syndrom vyhoření definují jako změnu v chování pracovníka. Může vzniknout poměrně rychle, a to už od doby nástupu do zaměstnání, u disponovaných jedinců čelících nepříznivým podmínkám již za několik týdnů až měsíců. U některých jedinců jeho vznik předchází období nadměrného pracovního nasazení, během

něhož se pracovník snaží dosáhnout co možná nejlepšího představitelného výsledku. Typickými projevy vyhoření jsou například přístup ke klientům bez zájmu, nasazení s minimální energií, pocity vyčerpání, ztráta citlivého vnímání potřeb klientů a podobně (2003, s.56).

## 1.5 Osobnost vychovatele

Pojem osobnost obecně lze zjednodušeně definovat jako komplexní a relativně stabilní systém, který funguje jako celek, skládá se ze vzájemně propojených somatických a psychických vlastností. Její projevy lze sledovat v reakcích na různé podněty a situace, respektive v interakci s nimi. Charakterizuje ji určitý způsob prožívání, uvažování a jednání a z něho vyplývající vztah s prostředím a adaptace na toto prostředí. Osobnost ovlivňuje to, jak člověk vnímá sám sebe i své okolí, jak se cítí, jak přemýšlí, jaké si stanovuje cíle a jak se chová. Charakterizovat osobnost jako celek lze jen složitě, snadnější je k jejímu popisu použít dílčí aspekty, osobnostní vlastnosti, které určují spíše obecné tendence k určitému způsobu reagování. Aby dané osobnostní charakteristiky měly potřebnou informační hodnotu, musí být stabilní, trvalé a konzistentní (Vágnerová, 2010, s. 13).

Vychovatel je pedagogický pracovník, následující definice osobnosti pedagoga se jej tak týká přímo. Ve výchovných zařízeních jsou v určitých ohledech na osobnost pedagoga kladeny velmi vysoké nároky, a to konkrétně ve vztahu k jeho přirozené autoritě, podložené nejen vysokou frustrační tolerancí a odolností vůči stresovým a konfliktním či vyhroceným situacím, vyžadujícím rychlá a racionální rozhodnutí, ale i vysoká dovednost v sociální interakci a schopnosti citlivě vnímat okolní sociální dění. Nutným a zásadním předpokladem je schopnost rozumět vlastním emocím a dovednost je zvládat, kontrolovat. S tím úzce souvisí jeho postoje, které musí přirozeně a srozumitelně vyjadřovat zájem, ochotu a připravenost k pomoci. Schopnost komunikace, empatie a předvídání vzniku možných konfliktních situací má zásadní význam pro zvládání profesních očekávání, ale i pro bezpečnost klientů a ostatních zaměstnanců. S citlivostí a vnímavostí projevovaný pozitivní vztah k dětem a mládeži může významně pomoci v navazování kontaktu i s výrazně problémovými klienty, a současně umožňuje získávat podstatná diagnostická data. Požadavky, kontrola a dohled nestačí, protože bez navázání osobního vztahu se mohou naopak mnohé konflikty či střety vyostřit. Pro zakotvení

výchovného režimu je zásadní důslednost, jedna z osobnostních charakteristik (Janský, 2014, s. 140).

## 2 KLIENTI STŘEDISEK VÝCHOVNÉ PÉČE

### 2.1 Charakteristika klientů

Klienty SVP jsou děti a mládež s rizikem poruch chování, nebo s již rozvinutými projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji. Případně jimi mohou být i zletilé osoby a to do věku ukončení přípravy na zaměstnání, tedy 26 let. Dále také děti, o jejichž zařazení rozhodl soud. Mimo děti mohou být klienty i osoby odpovědné za výchovu a pedagogičtí pracovníci (SVP DOMEK Zlín, Vnitřní řád, 2018, s. 3).

Pro klienty SVP, děti a mládež, může být typické takzvané nápadné chování, které ve své publikaci charakterizuje Pokorná (2001). Nápadné chování má vyjadřovat vztah mezi chováním a jeho sociálním kontextem. Když si dítě na hřišti hraje, zpěvuje si, tancuje a nahlas se směje, chová se adekvátně sociálnímu prostředí. Pokud se ale stejným způsobem chová ve škole v průběhu vyučovací hodiny, mluví odborníci právě o nápadném chování. Je to považováno za důležitou skutečnost, která může vnést pochopení do různých situací a postojů. Mládež si někdy říká, že je svobodná, a proto se může chovat, jak chce. Takové přesvědčení jim komplikuje kontakt a vztahy s druhými lidmi (2001, s. 128).

Klienti SVP jsou často členy nějakých skupin či part, a v nich mezi sebou své poruchy chování obvykle prohlubují. Štípek (1987) popisuje partu jako prostředí, ve kterém jedinec často funguje lépe než v rodinném prostředí, a učí se vzájemnému přizpůsobování se, podřizování se společným cílům, soužití a činnosti sdílené ve skupině. Parta náročně vychovatelných působí jako dočasná skupina. Doba její existence závisí na věku jednotlivých členů, na stabilitě prováděných činností a vnějších zásazích a vlivech. Tyto skupiny jsou zájmově úzce zaměřeny na jednání negativně se stavící ke společenským zájmům, potřebám a znakům. Parta může být často něco jako náhradní prostředí, ve kterém jedinec nachází to, co mu například doma v rodinném prostředí chybí. Avšak pro upřesnění, party jsou jak negativního, tak i pozitivního charakteru (1987, s. 41-44).

Zde s pedagogickou sférou souvisí sféra sociální, klienti mohou potřebovat a využít podpory sociálních služeb. Sociální práce je jeden z důležitých nástrojů realizace sociální politiky například právě ve vztahu k dětem a mládeži, kterým se rozpadla rodina. Přínosné pro ně mohou být i sociální služby preventivní, terapeutické a rehabilitační,



nebo intervenční či pečovatelské. Sociální práce poskytuje i péči po určitou dobu týkající se dětí v denním centru, nebo trvalou péči v rezidenčním zařízení (Matoušek a kol., 2001, s. 178-179).

## 2.2 Poruchy chování

Hutyrová (2019) problémové chování u dětí vymezuje jako chování nerespektující sociální normy, neschopnost udržovat přijatelné sociální vztahy, a agresivitu coby rys osobnosti nebo chování. Dále uvádí, že ve vztahu k normám se o poruchu jedná tehdy, pokud jedinec normy zná, rozumí jim, ale přesto je nepřijímá, například z důvodu vlastních osobních motivů. Sociální chování těchto jedinců je nepřiměřené pro nedostatek empatie, zaměření na sebe včetně snahy o okamžité uspokojení vlastních potřeb. Těmto jedincům většinou chybí zažitý pozitivní emoční vztah, a z toho plyne jejich neohleduplnost k ostatním lidem, neakceptování sociálních norem a neochota do čehokoliv se angažovat ve prospěch druhého bez naděje na vlastní prospěch. A navazuje na to i agresivita jako násilný způsob chování, typický způsob reakce jedince s poruchou chování (2019, s. 67-68).

Train (2000) přichází s dalším vymezením. Mezi nejčastější poruchy řadí poruchy související s hyperaktivitou a neschopností se soustředit, s asociálním chováním a užíváním návykových látek. Dále jsou to poruchy související se sociálními vztahy, komunikací, učením a koordinací. A v neposlední řadě poruchy vyvolané úzkostí, stresem, včetně depresí a schizofrenie. Uvedeme si konkrétní poruchy:

- ADHD - Porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou-dítě s příznaky nadměrné aktivity, impulzivity a nesoustředěnosti. Existují 3 podskupiny-kombinovaná, s převahou nepozornosti, a s převahou impulzivity. Jedná se o jednu z častějších poruch. Pravděpodobně je dědičná, většinou z otcovy strany.
- Porucha chování-jedná se o užší vymezení pojmu. U dítěte s takovou poruchou budeme pozorovat asociální projevy. Dítě může být agresivní jak k lidem, tak ke zvířatům. Dále může ničit majetek, krást, podvádět a nedodržovat či porušovat pravidla. Je to jedna z nejběžnějších poruch. Porucha je pravděpodobně dědičná, a vyvolávána podmínkami, ve kterých dítě vyrůstá.
- Porucha opozičního vzdoru-dítě s touto poruchou bude odmítavé, vzdorovité, neposlušné a nepřátelské vůči autoritám a nadřízeným osobám. Dále se vyznačuje netrpělivostí, hádkami s dospělými, vztahovačností, zlostí a mstivostí. Nejedná

se o až tak běžnou poruchu. Často předchází vzniku výše zmíněné poruchy chování.

- Porucha vyvolaná účinkem návykových látek-dítě trpící touto poruchou bude návykové látky brát i přesto, že mu vysvětlíte jejich škodlivost. Poruch tohoto typu je mnoho, každá z nich se odvíjí od dané návykové látky a má své vlastní symptomy. Jedinec bude mít nutkání požívat návykovou látku, následně mu poroste tolerance na účinné látky a bude tak potřebovat stále větší množství drogy. A následně přijdou na řadu abstinenci příznaky. Mnoho dětí má zkušenost s návykovými látkami, a proto je složité zjistit, které z nich opravdu trpí touto poruchou. Často ji může mít dítě v kombinaci s jinou poruchou, například poruchou nálady nebo chování.
- Dětský autismus-dítě, které trpí touto poruchou, bude mít potíže se sociálními vztahy, s komunikací, bude mít omezený repertoár zálib a činností (2000, s. 59-93).

Vymezení poruch chování je opravdu velké množství, stejně jako jejich dělení. Snažíme se tedy interpretovat ty nejzásadnější a nejbližší pro naše téma. Mezi ty patří i třídění poruch chování podle dominantní složky osobnosti:

- Neurotický jedinec-objektivně labilnější, s nižší schopností sebeovládání či zvládnání akutní zátěže.
- Jedinec s poruchou osobnosti (psychopatický)-biologické dispozice, trvalé odchylky povahového charakteru, neschopnost přizpůsobit se.
- Jedinec sociálně nepřizpůsobivý-projevuje sociálně patologické jednání, možná je u něj určitá závislost, často vede život nedůstojným způsobem, může mít narušené sociální vztahy po propuštění z výkonu ústavní a ochranné výchovy, případně až výkonu trestu odnětí svobody.
- Jedinec s nižší úrovní rozumových schopností-snadno ovlivnitelný, žijící přítomným okamžikem, chybí mu náhled na své chování, upřednostňuje konzumní způsob života (Fischer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014, s. 221).

Velké množství klientů jsou adolescenti, a adolescence je období, ve kterém se mnozí mladí potýkají s různými poruchami chování. Toto období je velmi bouřlivé pro psychický i sociální vývoj. Neoddělitelně k ní patří hledání sama sebe neboli vlastní identity, touha být jiný než ostatní, riskovat, experimentovat a často se chovat protestně (Kabíček, Csémy, Hamanová a kolektiv, 2014, s. 148). Vágnerová (2012) pro toto období vymezuje dva

důležité sociální mezníky. Ukončení povinné školní docházky a získání občanského průkazu. Také se v adolescenci mění vztahy s lidmi. Pubescent odmítá podřízenou pozici, respektive odmítá formální nadřazenost dospělých, autorit. K dospělým jsou často hodně kritičtí a netolerantní (2012, s. 395). O to náročnější pak pro ně může být případná interakce s vychovateli v SVP.

## **II. PRAKTICKÁ ČÁST**

### 3 VÝZKUMNÁ ČÁST

#### 3.1 Výzkumný problém

Hlavním výzkumným cílem bakalářské práce je zjistit, analyzovat a popsat, jak klienti SVP vnímají osobnost a práci vychovatele. Zkoumáme tedy názory, myšlenky, hodnocení, vjemy a zážitky klientů v době výchovné pobyty. Jedná se o kvalitativně orientovaný výzkum. To nám přináší možnost hlubšího poznání dané problematiky.

S tímto konkrétním tématem se nesečkáváme v nám dostupné literatuře příliš často. Co se týká výzkumů, existuje poměrně velké množství zabývajících se osobností či prací vychovatele, ale v dětských domovech či školních družinách. Zároveň můžeme najít dost prací týkajících se SVP (Stránská, 2019), přičemž tyto výzkumy jsou ale často obecnější, zkoumají vztahy mezi klienty a SVP, či význam a přínos střediska pro klienta. Stránská ve svém výzkumu představuje mimo jiné charakteristické rysy klientů SVP, jenž pobyt absolvují opakovaně. Vše zmíněné má s tímto výzkumem něco společného, žádný ovšem nezkoumá tuto konkrétní problematiku v tomto rozsahu. Snažili jsme se tedy i tak o kvalitní propojení s výše zmíněnou literaturou a výzkumy.

Popis práce, náplň a úkoly vychovatele ve SVP jsou popsány jak v odborné literatuře, tak i ve vnitřním řádu SVP. Bylo tedy potřeba počítat s tím, že některá získaná data nebudou přinášet příliš nového a objevného, a tak bylo nutné soustředit se a zaměřit výzkum na získání autentických informací od klientů, najít tu jedinečnost a nevšednost v práci vychovatelů, pokud něco takového existuje. Zároveň vnímáme potřebu zmínit, že získání dat, která na první pohled mohou být „obyčejná“ či známá, jsou přece jen specifická od odborných deskripcí, jelikož jsou pohledem klientů, což je činí jedinečnými.

Výzkumný problém považujeme za aktuální z pohledu velkého množství dětí a mládeže potýkajících se s výchovnými problémy, deviacemi v chování a odchylkami od normy. Také z pohledu plně využívaných kapacit středisek a čekání klientů na volná místa a možnosti nástupu k pobytu. Téma je také minimálně frekventované ve výzkumech, článcích či zpravodajství. Střediska výchovné péče a vychovatele vnímáme pro dnešní společnost, rodiny a mládež jako velmi podstatné, to je další z důvodů volby výzkumného problému. Považujeme za užitečné, aby se práce a výsledky těchto středisek a jejich

pracovníků dostala více do povědomí lidí. Sociální pedagogika se zabývá jak školskými zařízeními, tak mládeží a poruchami chování. Naše snaha tedy je vnést do této problematiky něco nového a rozšířit tak všeobecné poznatky.

### **3.2 Výzkumné otázky**

Formulovali jsme výzkumnou otázku, která pomůže vést výzkum v souladu se stanovenými cíli.

**Hlavní výzkumná otázka zní:**

Jak klienti SVP vnímají osobnost a práci vychovatele?

**Na základě hlavní výzkumné otázky jsme stanovili dílčí výzkumné otázky:**

Jaký význam má pro klienty práce vychovatelů?

Jaké panuje v SVP klima mezi klienty a vychovateli?

Ovlivňuje gender nějak práci vychovatele?

### **3.3 Výzkumné cíle**

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, analyzovat a interpretovat, jak klienti SVP vnímají osobnost a práci vychovatelů. Zároveň jsme vymezili dílčí výzkumné cíle:

- zjistit, co klientům během jejich pobytu přináší práce vychovatelů
- popsat vztahy mezi klienty a vychovateli
- odhalit, jaký vliv má gender na práci vychovatele

### **3.4 Metoda sběru a analýzy dat**

Využití kvalitativní výzkumné strategie nám umožní široké zachycení odpovědí respondentů, což povede k získání předmětných dat, jež budeme posléze analyzovat a vyhodnocovat. Kvalitativní výzkumné metody jsou obecně považovány za výzkumné postupy, které umožňují provést hlubší sondu do zkoumané problematiky.

V rámci kvalitativního výzkumného šetření byla pro sběr dat použita metoda polostrukturovaného rozhovoru s danými respondenty. Důvod použití této metody byl získání

co největšího prostoru, se kterým jsme mohli v průběhu rozhovorů pracovat. Aby byl sběr dat úspěšný, museli jsme si rozhovory připravit předem. Otázky nebyly přesně strukturovány, připravili jsme si dva základní bloky, osobnost vychovatele, a práci vychovatele. Oba tyto bloky byly rozděleny na dva pod-bloky. Nebylo dodržováno žádné přesné pořadí kladení otázek, to se měnilo podle individuálního průběhu každého rozhovoru. Docházelo i k případnému doplnění otázkou, která se nemusela objevit v jiném rozhovoru, to ovšem v případě reakce na konkrétní vývoje rozhovorů.

Konkrétní postup byl následovný. Rozhovory jsme si nejdříve nahráli na diktafon, poté je přepsaly. Následovalo otevřené kódování. Definice podle Miovského zní následovně (2006, s. 228): „Významové jednotky jsou složeny z pojmů, které označují jednotlivé události (jevy, pocity, soudy atd.). Kategorie je třída pojmů, která vzniká tím, že vzájemně porovnáváme a třídíme významové jednotky a v nich obsažené pojmy a snažíme se zjistit, zda náleží jinému podobnému jevu (významové jednotky se z různé části překrývají), nebo jinému jevu nenáleží, a tvoří tedy samostatný odlišitelný celek“. Kvůli vhodnému pochopení metod a technik analýzy a interpretace dat jsme využili více definic a vysvětlení z kvalitativně zaměřené literatury. Bylo tomu tak i u otevřeného kódování. Takto jeho postup popisují Švaříček a Šedřová (2007, s. 211-212): „Postupujeme tak, že nejprve analyzovaný text (přepsaný rozhovor, záznam z pozorování, dokument) rozdělíme na jednotky. Jednotkou může být slovo, sekvence slov, věta, odstavec. Doporučujeme nevolit hranice jednotky formálně, nýbrž podle významu, to znamená, že se jednotkou stává významový celek různé velikosti (jednou to může být slovo, podruhé delší souvětí). Každé takto vzniklé jednotce přidělíme nějaký kód, tedy jméno nebo označení“. Když byly všechny rozhovory rozkódovány, vznikl seznam kódů, z něhož jsme je přiřazovaly do jednotlivých kategorií, které vznikly souběžně podle významů kódů. Pro lepší orientaci nám pomohlo použití barev pro rozlišení kategorií. Ucelení všech kategorií zabralo poměrně dost času, jak pro jejich vytvoření, tak pojmenování a naplnění jednotlivými kódy dle významu.

Když poslední zmíněná fáze byla hotová, data rozkódována a rozdělená do kategorií, přešli jsme k navazující technice vyložení karet. Švaříček a Šedřová (2007, s. 226) techniku popisují takto: „Jde zkrátka o to, že výzkumník vezme kategorizovaný seznam kódů, kategorie vzniklé otevřeného kódování uspořádá do nějakého obrazce či linky a na základě tohoto uspořádání sestaví text tak, že je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých

kategorií“. Už předešlé rozdělování kódů do kategorií probíhalo ve vztahu k této definici, kdy jsme se kategorie pokoušely stavět do určité linky, návaznosti.

### 3.5 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří 5 klientů, 2 dívky a 3 chlapci, kteří za sebou měli minimálně 1 měsíc pobytu v SVP. Původně jsme chtěli výzkum realizovat s 6 klienty, avšak různé okolnosti změnilly situaci v SVP a někteří klienti z různých důvodů pobyt přerušili či ukončili, načež zůstali 4 možní respondenti. To nás donutilo ke spolupráci s klientkou, jež už měla pobyt ukončený, ale pouze krátce a její fungování ve středisku stále pokračovalo formou konzultací, čehož jsme využili, a považovali to za přijatelné. Chtěli jsme získat zástupce obou pohlaví, v co největším možném věkovém rozpětí. To se nám poměrně dobře podařilo. Z důvodu zachování anonymity a ochrany osobních dat v práci nebudou uvedeny žádná jména, bydliště či jiné osobní informace, které by mohly narušit soukromí respondentů.

Tabulka, Základní údaje o respondentech 1

RESPONDENTI	POHLAVÍ A VĚK	DOBA POBYTU	DŮVOD POBYTU
KLIENT A	Muž, 14 let	5 týdnů	Asociální chování- krádeže, záškoláctví
KLIENT B	Muž, 15 let	5 týdnů	Disociální chování- neposlušnost, agrese
KLIENT C	Muž, 14 let	5 týdnů a 2 dny	Asociální chování- krádeže
KLIENT D	Žena, 14 let	3 měsíce (ukončený pobyt)	Disociální chování- vzdorovitost, neposlušnost
KLIENT E	Žena, 9 let	6 týdnů	Disociální chování- neposlušnost



### 3.6 Etika

Oblastí etiky je nutné se zabývat ještě před zahájením samotného výzkumu. Vytváří nám základ pro zahájení šetření. Výzkum z pohledu etiky přináší spoustu úskalí, a na ty je důležité se soustředit a odborně si s nimi poradit. Pokud by došlo k podcenění některé přípravné části, výzkum by mohl poté ztratit na kvalitě a validitě. S etikou se v určité podobě potýkáme po celou dobu vypracovávání závěrečné práce.

Zásadním aspektem je informovaný souhlas písemné podoby, který je třeba mít podepsán od každého respondenta. V případě tohoto výzkumu, všichni respondenti byli nezletilí, a tak se tedy museli nechat připravené souhlasy podepsat zákonnými zástupci a to prostřednictvím zaměstnanců SVP, kteří na mou žádost získali podpisy rodičů respondentů. Až poté bylo možné s klienty uskutečnit rozhovor. Každému z nich byl předložen k podpisu informovaný souhlas určený už pouze jim, nikoliv nutný, avšak vhodně doplňující. Informované souhlasy obsahovaly všechny zásadní a potřebné informace. Nesmíme zapomenout na samotné SVP, od kterého jsem získal souhlas formou podpisu dalšího informovaného souhlasu prostřednictvím paní ředitelky a dostal tak svolení výzkum v SVP provádět.

Respondenti byli obeznámeni, že jejich účast je dobrovolná a kdykoliv mohou od rozhovoru odstoupit. Dále jsme vysvětlili, za jakým účelem s nimi budeme rozhovory provádět, jak budeme následně se získanými daty zacházet, kdo k nim bude mít případně přístup, a také důvod nahrávání rozhovorů na diktafon. Na začátku každého rozhovoru jsme se znovu zeptali, jestli souhlasí s nahráváním rozhovoru a naším následným zpracováním rozhovoru a nahráli si souhlas na diktafon.

Všichni respondenti byli odměněni sladkostí. Nejdříve jsme to ovšem konzultovali s vychovateli a získali jejich souhlas.

### 3.7 Výzkum a jeho realizace

Výzkum byl realizován s klienty SVP, využívající pobytovou službu střediska trvající 2 měsíce. K rozhovorům došlo až v momentě, kdy každý z respondentů měl za sebou minimálně 1 měsíc pobytu, z důvodu získání kvalitních a zkušenostmi podložených dat. Rozhovory s klienty byly možné uskutečnit díky souhlasu jejich rodičů a zároveň souhlasu paní ředitelky SVP. Písemné souhlasy, které obsahovaly všechny nezbytné informace a body, byly podepsány díky vychovatelům, kteří je rodičům předložili k podpisům a zprostředkovaně je obeznámili o našem výzkumu.

Velmi důležité pro nás bylo jasně si vyjasnit, co chceme zjistit, na co se chceme ptát, důkladně se připravit a podle toho i kvalitně a věcně rozhovory vést. Vyvarovat se tápání, nejistoty v průběhu rozhovorů, ovlivňování odpovědí respondentů dávaním příkladů možných odpovědí či neúmyslnému, avšak zcela regresivnímu navádění k určitým odpovědím.

Ještě před realizováním rozhovorů byli klienti obeznámeni, že jakékoliv osobní informace, které poskytnou a mohly by nějak poškodit jejich soukromí, nebudou v bakalářské práci zveřejněny. Všechny klienty jsem před prováděním rozhovorů navštívil a strávil s nimi nějaký čas na středisku, abych pro sběr dat vytvořil vhodné klima, odstranil u klientů strach, obavy, nejistotu či uzavřenost a docílil jejich klidného rozpoložení, a zároveň i kvalitních rozhovorů. Návštěvy nebyly nijak zaměřovány na téma výzkumu, pouze jsme si povídali, hráli hry, příjemně strávili čas i společně s vychovateli. Průběh rozhovorů se odehrával na středisku, v jedné z terapeutických místností, bokem od ruchu a ostatních lidí na středisku. Výzkum jsem klientům představil, a obeznámil je, k čemu budou data použita. Povinností pro každý rozhovor bylo předání informace o nahrávání rozhovoru na diktafon, získání souhlasu klientů a jeho nahrání na diktafon začátkem všech rozhovorů. I pro klienty byly nachystány písemné souhlasy k podpisu.

Začátky rozhovorů se zaměřovaly na získání základních informací o klientech a jejich pobytu, poté jsme přešli na konkrétní otázky zaměřené na vychovatele. Snažili jsme se o navození klidné a příjemné atmosféry po čas rozhovoru, i přesto se však u některých klientů lehká nervozita objevila. V jednom případě došlo k limitování rozhovoru vlivem nízkého věku respondenta a náročností daného tématu, přílišného výskytu odborných a náročných pojmů a otázek. Tento rozhovor byl také poměrně stručný, ostatní byly však věcné a vyčerpávající. Téměř všichni respondenti odpovídali otevřeně, spontánně,

nestrojeně a nebáli se jít s odpovědí do hloubky. Způsob odpovídání se u každého respondenta lišil, zřídka došlo i po opakování a přeformulování otázky k nepochopení. Vyhnuli jsme se nátlaku či důrazu na získání dat, zásadní bylo zanechat v respondentovi pozitivní pocit ze spolupráce. Od všech dotazovaných se nám dostalo kvalitních dat pro zpracování. Časové rozhraní rozhovorů je od 15 do 30 minut.

## 4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této části už prakticky analyzujeme konkrétní data. Na analýzu následně navážeme interpretací.

### 4.1 Denní chleba vychovatelů

Základní kategorie, jenž pojednává o popise vychovatelů, jejich práci, úkolech, povinnostech. S čím se potýkají, co jim práce přináší, co jim bere. V mnohém se tato část bude shodovat s vymezením vychovatelů a jejich práce z teoretické části, a tak se může zdát, že nepřináší nic nového a je zbytečná, ale není tomu tak. Je to důležitý první krok pro vytvoření následovné návaznosti a zachycení smyslu a významu celé analýzy.

Klienti vnímají práci vychovatelů dostatečně vážně a s respektem, citlivě vnímají podstatu velkého množství vychovatelských povinností. Jednou z nich je jistá **autocenzura** a **kontrola**, ke které se Klient (A) vyjádřil takto: „...*musí vlastně dávat pozor na tu práci, co dělá, aby nějak neublížil tomu dítěti.*“ Klient (D) uvádí: „...*dohlédnout na to, aby prostě všichni byli v bezpečí.*“ Klienti tedy vnímají dohled a kontrolu jako jednu ze základních povinností vychovatelů, která je pro ně zřetelně důležitá a podstatná. Ovšem ne pouze kontrolu klientů, ale i sebe a své práce.

Na to navazuje **zajištění řádu a režimu**, k čemuž Klient (A) uvádí: „*Náplň práce toho vychovatele vlastně je nastolit nějaký ten režim, prvně, a potom dohlížet na toho člověka aby ho jako tak nějak dodržel.*“ Klienti si tedy uvědomují podstatu režimu a pravidel. Chápu, že vychovatelé jsou povinni to zajistit. Zmiňují i konkrétní úkoly vychovatelů, které musí ve vztahu k režimu vykonávat, Klient (C) říká: „...*zapisuje hlášení, pak musí vlastně zkontrolovat úkoly a věnuje se nám děckám tak, jak potřebujeme zrovna v ten moment...*“. Klient (B) doplňuje: „...*pak vlastně dávat pozor na ty děcka, připravit si pro ně nějakou aktivitu, dohlížet na ně, kontrolovat je, bavit se aj s něma, zasmát se třeba, zjistit nějaké informace*“. Z toho vyplývá, že vychovatelé pro klienty nejsou jen osoby zajišťující dohled, ale vnímají je i jako ty, se kterými se zasmějí, společně něco prožijí. Je zde i zmínka o získávání informací. Ty by měly sloužit k lepšímu poznání klientů s vychovateli a k jejich využití vychovateli pro lepší vzájemnou spolupráci a k pochopení aktuální situace klientů a důvodu jejich umístění, k čemuž se vyjadřuje klient (C) : „...*jsou tu od toho, aby nám pomáhali, takže musí vědět co nejvíc o nás.*“

Samotní klienti zároveň vnímají práci vychovatelů jako náročnou, a to například z důvodu psychického vyčerpání. Klient (A) udal konkrétní příklad: „... někteří mají rodinu, ale nestíhají kvůli tomu jakoby třeba o víkendech trávit s tou rodinou, ale je to takový jako složitější určitě časově no.“ Práce o víkendech může být pro vychovatele s rodinou opravdovým úskalím, zajímavý je ale tento citlivý postřeh klienta i přes vlastní prožívané náročné období.

Pro vzájemné fungování je nepostradatelná **důvěra**, kterou všichni klienti aspoň v nějaké míře k vychovatelům chovají. Klient (D) se k tomu vyjadřuje: „... působí, jakože se jim můžeme svěřit, že jakože byly pro nás...“. Klient (B) mluví dokonce o vzájemné důvěře: „...když jim nebudeme dělat nějaké podlosti, nebo tak, tak oni nám vlastně budou moct důvěřovat, a my budeme moct důvěřovat jim“. Uvědomují si tedy, že se sami zapřičiňují o to, jak jejich pobyt bude probíhat a jaké budou mezi nimi a vychovateli panovat vztahy. Klient (D) ještě dodává: „...no a právě když jsem něco udělala, nebo tak, tak jsem se byla schopná se jim omluvit, protože jsem věděla, že oni to přijmou, takže ta důvěra tam prostě byla.“ Vědomí skutečnosti, že když klient něco provede a omluví se vychovatelům a ti jeho omluvu přijmou, je velmi důležité. A to díky takovému nastavení a přístupu vychovatelů. Klient tak nemusí mít výčitky ani obavy či strach, věc se uzavře a jde se dál. Zároveň je to velké plus pro vzájemnou spolupráci, jelikož mezi nimi nezůstávají žádné nedořešené nepříjemnosti, a hlavně si mohou důvěřovat.

A i klientům samotným je důvěra dodávána, klient (C) říká: „... minimálně vás povzbudí, a to vám dá důvěru, že vlastně ve vás někdo věří, a nejste tady sám, a má to jakože to má jako, že za to musíte bojovat.“ Tuto skutečnost vnímáme jako jednu z mnoha, která vypovídá o tom, jak je práce vychovatelů mimořádná a neobyčejná. Vychovatelé musí mít k práci pozitivní přístup, jinak si nejsme jisti, zdali by někoho **povzbuzovali**. Pro někoho možná “obyčejné povzbuzení” má na klienty takový vliv, že si toho váží natolik, až si uvědomují, že aby to tak zůstalo, a měli s lidmi i v budoucnu interakci tohoto typu, musí na sobě pracovat a vyřešit své aktuální problémy.

Klienti se také zmiňují o jejich **respektu** k vychovatelům, klient (A) to popisuje: „...respekt, aby si dokázal vlastně udělat tím přístupem, tak aby byl nákej jakoby jak bych to řekl, jistotu že se k němu nebude nikdo chovat jako ke kusu hadru“. Autoritu v tomto případě vnímají jako nezbytnou, a odůvodněnou, chápou jí, konkrétně klient (C) říká: „...oni vlastně ti vychovatelé musí mít v nás nějakou tu autoritu, a musí být přísní, aby jsme my to potom v budoucnu někam dotáhli...“. Konkrétně zde je přesah autority

v podobě pozitivního vlivu na budoucnost klientů. Klienti se výše zmínili o připravování **aktivit** vychovateli. Klient (E) se k tomu vyjadřuje: „...*pro nás mají připravený hry a chodí s náma ven, a vždycky si něco vyrábíme, něco si přichystají...*“. Aktivit pro klienty tedy můžeme shrnout jako turistiku, společné hraní her, arteterapie. Klient (D) doplňuje: „*Mě hodně bavily ty basketbaly, co jsme vlastně hráli venku, že no prostě mít ten prostor si tam zahrát, a taky mě hodně zaujaly ty skupiny co vedl jeden vychovatel.*“ Aktivit se nám tedy doplňují o sportovní vyžití a jisté terapeutické skupiny vedené vychovateli. Na dotázání, oč konkrétní zmíněná skupina pojednává, nám bylo odpovězeno klientem (D): „...*říkal hodně, co se děje u indiánů, a jak to tam prostě u nich jde, a něco jako o životě, celkově.*“ Zde už se setkáváme s vlivem osobního zájmu či životního stylu vychovatele na jeho práci, a předávání oné zkušenosti prostřednictvím terapeutické skupiny klientům.

## 4.2 Vliv osobnosti na práci vychovatele

Tato kategorie pojednává o osobnostních rysech vychovatelů, o tom, jací jsou jako lidé a jak je tím jejich práce ovlivněna. Klient (A) se k tomu vyjadřuje: „*Někteří mě připadají, jakože jsou hodně klidní, a nejsou jakoby vůbec nějak negativně naladěni, někteří na mě působí třeba tím, že jsou jakoby hodně přísní, jako kteří jsou, a taky že jsou někteří přísní a vypadají jako úplně v pohodě.*“ Dozvídáme se, že vychovatelé jsou odlišní od sebe navzájem, originální. V práci působí klidně, jejich chování **absentuje negativitu**. Působí odlišně, někteří **direktivně**, jen se tak projevují až v některých momentech. Na to navazuje klient (C): „... *to vlastně on mi dá toho mnohem víc, než když je volnější, protože když je volnější, tak jako nějaký ty malý drobnosti přehlídnou, ale co by potom mohli způsobit velký problém, zatímco ten přísnější je, že na ně dává větší pozor.*“ Setkáváme se s upřednostněním direktivního přístupu vychovatelů, a také s pochopením takového jednání, a uvědoměním jeho přínosu a důležitosti. Klienti se tady ale rozcházejí, některým direktivní přístup tolik nevyhovuje.

Klient (D) se vrací k odlišnosti vychovatelů a říká: „...*každý měl k tomu jako jiný přístup, jakože k té svojí práci, protože jako, každý to vidí jinak...že prostě každý byl úplně jako rozlišný.*“ Zde můžeme vnímat, že vychovatelé se nechávají vést svou osobností a odlišují se, nesnaží se být univerzální prototyp vychovatele. Skoro bychom až mohli odvodit,

že jsou sami sebou a přirození, avšak klient (A) říká: „*Mě se zdá, že jako se trošičku přetvařují a jako určitě jsou uzavřeni.*“ Přetvářku zmiňuje pouze jediný klient, avšak o **uzavřenosti**, kterou chápeme hlavně ve smyslu sdílení osobních informací, mluví klienti častěji. Klient (B) doplňuje: „*...se před námi třeba o rodině nebo tak nebaví, jenom když se jich na něco zeptáme, tak nám buď odpoví, pokud chtějí, anebo když nechťejí, tak nám neodpoví.*“ Vychovatelé jsou tedy **profesionální**, snaží se oddělit osobní život od toho pracovního ve smyslu nevnášení problémů do práce a neposkytování citlivých informací zvědavým klientům. Zároveň si ale dovolují pozitivním a přínosným způsobem část svých prožitků reflektovat ve své práci s klienty.

Podle klientů má **osobní život** na práci vychovatelů podstatný vliv, klient (C) se k tomu vyjadřuje: „*Asi velkou, protože pak ten vychovatel nám třeba sdělí nějakou ten svůj zážitek, a je to mnohem zajímavější, než když prostě jenom mluví o něčem, co četl anebo takhle, ale když to prožije, tak má vlastní zkušenost, vlastní pocity a je to zajímavější.*“ Klienti oceňují, když vychovatelé do své práce vnášejí vlastní zkušenosti a sdílí s nimi své zážitky, jsou osobní. Což je u dětí a mládeže standardní a pochopitelné, avšak poruchy chování a náročné životní období klientů vytváří mezi nimi a vychovateli specifický **vztah**.

### 4.3 Máme je rádi, nemáme je rádi

V této kategorii se dozvídáme více informací o vzájemném vztahu klientů a vychovatelů, o tom, co mají klienti na jejich práci rádi, co pro ně znamená, a co se jim naopak nelíbí. Klient (C) říká: „*...vychovatelé nám naslouchají a dávají nám odpověď na to, co potřebujeme vědět, jako kamarád...*“ Vychovatelé jsou tedy klientům otevření, a ti vnímají, že vychovatelé jsou tam pro ně. Přirovnání ke kamarádovi vypovídá o pozitivních vzájemných **vztazích**. Klient (B) doplňuje: „*Pro nás je to taková, takový druhý rodič, na ty dva měsíce, vlastně, když to řeknu, tak se o nás vlastně starají no, že jsou tady s námi, jakože nahrazují nám vlastně nějak tak ty rodiče no.*“ Tato slova ovšem popisují vztah mezi klienty a vychovateli ještě významněji, přirovnání k **rodiči** je mnohem silnější než ke kamarádovi. Také mluví za celou skupinu, ne pouze za sebe, z čehož lze usoudit, že tuto skutečnost vnímá skupinově. Jejich vztah lze považovat za velmi specifický, upřímný a pro klienty významný. V „obyčejných“ pracovnících našli mnohem víc, než čekali. Na vychovatelích by téměř všichni nic neměnili, klient (D)

se k tomu vyjadřuje: „...*tož oni byli vlastně super, a nevím, já, nevím, co bych na nic změnila.*“ To vypovídá o **spokojenosti** klientů s vychovateli a jejich prací. Pouze jediný klient by si přál nějakou změnu na vychovatelích a jejich práci, a to, aby si společně s klienty občas zahráli nějakou deskovou hru, což ale není nijak zásadní výtka, spíše osobní přání klienta. Klient (D) ještě dodává: „...*já jsem byla ráda, že si vlastně tam můžu s něma popovídat, když jako potřebuju, nebo něco pořešit a úplně, právě když s něma byla sranda, tak to bylo strašně jakože to strašně příjemňovalo tu atmosféru celou tam ...*“ Klient oceňuje možnost konzultovat s vychovateli cokoliv potřebuje, i si jen “obyčejně” popovídat. Také vyzdvihuje chvíle smíchu a legrace, které pozitivně ovlivňují klima mezi klienty a vychovateli.

Klienti nejsou od vychovatelů nijak fyzicky trestáni, pouze v případě, kdy mluví vulgárně, a poruší tak řád, musí odcvičit několik kliků, nebo sedů-lehů. To v nich ale, možná až překvapivě, žádnou zášť či naštvaní nevyvolává. Jeden z klientů popisuje situaci, kdy jiný klient neuposlechl výzvy vychovatele, ať přestane s provokacemi, nepřestal, tak vychovatel dotyčného klienta odvedl do rohu a tam jej seřval. To v přihlížejícím klientovi vyvolalo strach, bylo mu to nepříjemné, ale zároveň tento čin vychovatele chápe, když snaha o klidnou domluvu nezabrala. Klienti tedy mají pro vychovatele a jejich práci, ve většině případů, **pochopení**.

I přes pozitivní vzájemné vztahy si ale nejsou klienti s vychovateli úplně rovni, ve smyslu autority a povinnosti poslouchat vychovatele. Oni jsou ti, kteří mají rozhodující slovo, zodpovídají za klienty, vedou a provádí je celým pobytem. Klient (A) se k tomu vyjadřuje: „...*oni jsou více než my, jakoby, ale aby jakoby nebyli moc nahoře, jako, povýšeně aby se nechovali moc.*“ Takže klient vnímá pozici a roli vychovatele, zároveň ale cítí potřebu rovného přístupu v lidské stránce vztahu.

#### 4.4 Nejsi tady za odměnu

V této kategorii se dostáváme k pro klienty méně oblíbeným částem pobytu, vyžadované vychovateli. Povinnosti, požadované chování, přístup. Klient (B) říká: „*Celkem se nás snaží upozornit na naše povinnosti, ať si je plníme třeba, aj právě o tom jakože nám seto bude v životě hodit...*“ Vychovatelé jsou na **plnění povinností** důrazní, ale účelně. Nezáleží jim tedy jen na dodržování řádu v době pobytu, ale míří tím na budoucnost



klientů

a zužitkování této zkušenosti, v tomto případě plnění si povinností a zvyknutí si na to. Klient (E) doplňuje: „*Abychom se naučili to, co třeba doma nezvládáme.*“ Proto vychovatelé dbají na plnění služeb, domácích úkolů a dodržování času, aby klienti zlepšili tuto svou nedůslednost a rodiči vnímaný nedostatek.

O trestech a **postizích** jsme se zmínili už v minulé části, konkrétně těch fyzických, zde se dostáváme k těm ostatním. Klient (A) to popisuje: „*Netrestají nás jakoby v tom smyslu, jakože by nás jako nějak brali věci nebo něco takovýho, ale vlastně třeba jednou jsme tady měli, že jsme nestihli služby, a měli jsme okamžitou večerku všichni.*“ Pravidla jsou nastavena jasně a vychovatelé dohlížejí na jejich dodržování, zmíněný trest je optimální. Klient (A) dodává: „*...bylo to určitě spravedlivý, a protože někdo stihl službu dřív, někdo pozdějš, že nikdo nedělal nějaký rozdíl...*“ Klientem je to vnímáno **spravedlivě**, a také zmiňuje nesouzení klientů jako jednotlivců, ale celku. Vychovatelé k nim přistupují jako ke skupině.

Pobyt ovšem nemá být něco jako dovolená či **prázdniny**, a klienti si to uvědomují, klient (D) říká: „*...aby nám to vlastně trošku zpříjemnili, ale ne tolik, protože furt jsme v tom SVPčku...*“ Uvědomuje si skutečnost, že pobyt nemá být vychovateli vedený jako nějaký tábor, a že pro ně vše nemůže být perfektní a pohodlné, zároveň ale zmiňuje určitou míru zpříjemnění pobytu vychovateli, snahu vychovatelů o vytvoření prostředí, ve kterém se budou cítit dobře, a budou schopni na sobě pracovat.

#### 4.5 Holky k holkám, kluci ke klukům?

Tato část je o kategorii, která pojednává o preferencích klientů k vychovatelům na základě pohlaví. Zde se klienti už v názorech výrazně rozcházejí, a to různými způsoby. Zároveň se dozvídáme i více o oblíbených rysech, které mají na vychovatelích rádi, a jsou spojené s klientovým vnímáním pohlaví. Klient (C) říká: „*Třeba když vaříme, tak je to lepší když pracujeme s ženou, než s mužem, ale třeba když fakt nějaký ty volnočasový aktivity, tak je lepší chlap, protože nám rozumí, prostě jsme chlapi, tak si rozumíme víc než chlap se ženskou.*“ Klient oceňuje u všech vychovatelů něco, **neupřednostňuje** spolupráci s mužem či ženou, odkazuje se na přirozenost. Vnímá, že obě pohlaví mají pro něj nějaký přínos. Přirozené **porozumění** nachází u stejného pohlaví, tedy u muže. Další klient (B)

se k tomu vyjadřuje: „*Vychovatelé, jako vychovatel, řeší věci více jako vážněji, nebo ne vážněji, prostě když něco vysvětluje, tak to myslí jako když se baví chlap s chlapem, tak to prostě řeknou, a vychovatelka, když se mnou mluví, tak mi to říká takovým, jakože neděláš to špatně, ale mohl bys to zlepšit a takto, že prostě takovým vážným, ale prostě tím ženským roztomilým hlasem, prostě jakože hnedka nenadávají, pokud to není nějaký velký problém.*“ Ani v tomto případě klient neupřednostňuje žádné pohlaví. U vychovatelů (mužů) zmiňuje **přímost** při komunikaci muže s mužem, u vychovatelek naopak více postupný a **trpělivější** přístup ke klientovi. Podobně to vnímá i klient (A), ale v opačné interakci, a to jak na základě pohlaví mohou klienti jednat s vychovateli a jak s vychovatelkami: „*...když je to muž, tak s ním může jakoby mluvit tím tónem, že chcu to a to, ale na tu vychovatelku musí být jakoby klidnej, v tom stylu, že nesmí hnedka vyhrknout, že chcu to a to, ale že musí jakoby pozvolna.*”

Dále se dozvídáme, že pohlaví vychovatelů není důležité jen z hlediska, jak přistupují ke klientům, ale i naopak, jak mají klienti přistupovat k vychovatelům, tedy rozdílně k vychovatelkám než k vychovatelům. Další klient (D) už jedno z pohlaví **upřednostňuje**: „*...pro mě asi s vychovatelem, jelikož oni byli takoví jakože víc otevřenější, a že byla velká sranda.*“ Zde se setkáváme s upřednostněním opačného pohlaví a ocenění větší mužské otevřenosti, a smyslu pro humor. Klient vnímá, že vychovatelky jsou autoritativnější, a nejsou tolik otevřené legraci, jako vychovatelé. Klienti zdůrazňují, že pokud s vychovateli prožívali humorné či úsměvné chvíle, vždy se jednalo o legraci v mezích.

#### 4.6 O co se ti dospěláci vlastně snaží

Tato kategorie se zabývá cíli vychovatelů, kam svou prací s klienty míří, co se snaží dokázat. V teoretické části je uvedeno, co by měl vychovatel dělat, o co by se měl snažit a kam s klienty cílit. Tady se soustředíme na to, co se v literatuře či legislativě nedozvíme. Každý z vychovatelů do své práce dává něco ze sebe, kousek své osobnosti, často nezáměrně. Vše, co bude zmíněno je směřováno na budoucnost klientů, netýká se to pouze pobytu, práce vychovatelů a jejich snahy přesahují pobyt samotný.

Klient (C) říká: „*Snaží se v ostatních najít něco skrytého, co vlastně o sobě neví a snaží se toho člověka rozvíjet, ať jakýmkoliv způsobem.*” Vychovatelé se tedy snaží klienty **rozvíjet** mimo jiné po osobnostní stránce, a pomoci jim, aby našli sami sebe, svou

přirozenost,

a zároveň i to, co jim v životě chybí. To prázdné místo bylo vyplněno tím chováním, kvůlikterému se na pobyt dostali. A jejich nedůvěra v sebe samotné je jedním z činitelů jejich rizikového chování. Tudíž považujeme zmíněné počínání vychovatelů za velmi podstatné, až klíčové. Klient (C) pokračuje: „*Snaží se v nás obnovit to, co se v nás nedokázalo obnovit včas, a tak to vlastně jakoby dohání, snaží se, abychom se zapojili do té společnosti.*” Chování má svůj vývoj, a v určitých fázích života se například vinou poruchy chování může opozdit či zabrzdit. Vychovatelé se tedy snaží o nastolení rovnováhy vývoje klientů a zároveň jejich vhodné začlenění do společnosti a jejich fungování v ní. Klient (A) navazuje: „*... se jakoby zkusit vžívat do těch situací, proč jakoby většinou jsou ty konflikty anebo proč právě nejsou.*” Vychovatelé tedy dále po klientech vyžadují snahu o pochopení situace, vnímat ostatní, představit si jak by jim bylo v situaci někoho jiného a přemýšlet nad těmito momenty. Také pracují na klimatu skupiny. Klient (D) říká: „*...jako pokud tam jsou třeba nějaké hádky, nebo nějaké spory mezi něma, tak se určitě snaží, aby si to ti dva vyřikali... .*” Učí klienty **řešit konflikty** klidným způsobem, neutíkat od problémů a nezavírat před nimi oči. Zároveň tak přispívají lepším vzájemným vztahům ve skupině, a získání si zkušenosti pozitivního řešení konfliktu. Nesmíme zapomenout na rodinu, práce vychovatelů má za úkol, aby návrat klientů do rodiny byl pozitivní a klienti v rodině fungovali. Klient (E) říká: „*...aby jak jsme se vrátili domů, tak abychom poslouchali, a tak. Abychom se třeba nevrátili domů a potom třeba neposlouchali.*” Takto klient odpověděl na otázku, co je podle něj nejdůležitější na práci vychovatelů. Jako podstatné tedy vnímá pracovat s klienty tak, aby po návratu domů byli **poslušní** a respektovali své rodiče. Klienti jsou také vedeni k samostatnosti a soběstačnosti, klient (A) se k tomu vyjadřuje: „*...chce to dítě nějak jako naučit, aby samo fungovalo, aby nebylo závislý na někom jiným, ale jakoby samo na sobě.*” Vychovatelé se s klienty snaží pracovat na jejich schopnosti postarat se o sebe, sami za sebe se rozhodovat a jednat za sebe samotné. Ovlivnění někým jiným (např.: skupinou kamarádů) nebo závislost na ostatních je často jeden ze zásadních faktorů, proč děti a mládež mají výchovné problémy a ocitají se v SVP.

Když jsme se ptali, co se vychovatelé snaží klientům předat, klient (D) odpověděl: „*...tak určitě to, že tím, že jsme tady, tak to neznamená, že jsme úplně vyvrhelové, jakože věc dva, ale že prostě normálně můžeme jít dál, můžeme se dostat někam jako dál, a taky že prostě musíme se taky ale snažit.*” Vychovatelé tím tedy klientům dávají najevo,

že každý dělá chyby, a že jejich umístění do SVP ještě neznamená, že by nějakými delikventy bez minulosti. Tím je **podporují**, a dávají najevo, že je mohou čekat „*šťastnější zítřky*“, to je ovšem podmíněno jejich snahou a prací na sobě, a to nejen po dobu pobytu, ale hlavně po něm.

## 5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

V této kapitole interpretujeme zjištěná data, a zároveň zodpovídáme výzkumné otázky, hlavní i dílčí, a to na základě získaných dat od respondentů z polo-strukturovaných rozhovorů.

Na otázky budeme odpovídat postupně prostřednictvím jednotlivých kategorií. Každá otázka by mohla být minimálně částečně zodpovězena každou kategorií, jelikož na sebe navazují a vzájemně se doplňují.

### 5.1 Dílčí otázky

#### **Co přináší práce vychovatelů klientům nejen po čas pobytu?**

V kategorii **Denní chleba vychovatelů** jsme se věnovali základními úkoly vychovatelů, jejich povinnostmi. Zajišťují bezpečí klientů, udržují řád a hranice stanovené pro klienty. Dohlížejí na dodržování pravidel a povinností klientů. Věnují se jak celé skupině, tak případně i individuálně dle potřeb klientů. Připravují si pro ně různé skupinové aktivity, konverzují spolu. Jelikož jsou klienti s vychovateli po dobu 2 měsíců v denním intenzivním kontaktu, přináší jim to také pohled na prožívání života z jiné stránky a možnost srovnání přístupů k různým situacím, což se i děje. Povzbuzují je a dávají jim najevo, že jejich přítomnost v SVP ještě neznamená, že jsou ztraceni a nemají šanci na lepší budoucnost. Tím jim dodávají naději a jsou pro ně oporou. Dále klientům přináší zkušenost s nutností přijetí autority, to je základní pilíř pro úspěšnou spolupráci při pobytu. Tato zkušenost klientům může být v budoucnu užitečná při interakci s dospělými, a celkově jako podpoření k budování pozitivních vztahů s dospělými. Vychovatelé také představují specifické životní styly, které prezentují ve svých připravovaných skupinových aktivitách, jako je například přednáška na téma Tradiční život severoamerických indiánů.

Kategorie „**O co se ti dospěláci vlastně snaží?**“ vypovídá o snahách vychovatelů, jejich cílech. Podle klientů s nimi vychovatelé míří k sebepoznání a uvědomění se sebe samých, aby si lépe porozuměli. Pracují s klienty na rozvoji, na úspěšném a funkčním začlenění do společnosti. Ukazují, jak se dají situace řešit jiným způsobem, než byli někteří z klientů doposud zvyklí, více s klidem a citem. Také se snaží, aby klienti byli vnímaví k ostatním a zkoušeli se vcítit do situací a pozic druhých, mít pochopení. Tím je učí vyhnout se zbytečným konfliktům. Dále pracují na samostatnosti klientů a jejich nezávislosti,

schopnosti postarat se o sebe a neupínat se na ostatní. Tento přínos může být zásadní, jelikož právě závislost na někom mohl být jeden z důvodů, proč měl klient výchovné problémy. Pracují na zlepšení poslušnosti klientů. Zdůrazňují nutnost snahy.

### **Jaké jsou vztahy mezi klienty a vychovateli?**

V kategorii **Denní chleba vychovatelů** se mluví o důvěře, která je pro jejich vztah zásadní. Klienti vychovatelům důvěřují, každý v trochu jiné míře, a každému vychovateli méně či více, důvěra je každopádně přítomna. Také si uvědomují, jak se musí chovat, aby důvěra mohla být vzájemná. Chápu, že musí mít respekt k vychovatelům, uznávat je jako autority.

**Máme je rádi, nemáme je rádi** je kategorie vypovídající o vztazích mezi vychovateli a klienty, o tom, co klienti na vychovatelích oceňují a co se jim naopak nelíbí. Vychovatelé jsou přirovnáváni ke kamarádům, protože klientům naslouchají a dávají jim odpovědi na jejich otázky. Někteří klienti vychovatele dokonce vnímají jako jejich druhé rodiče po čas pobytu. Jako dočasnou náhradu rodičů, skrze starání se a péči o ně. Už jen na základě této skutečnosti lze jejich vztah považovat za velmi blízký a specifický. Vliv na to má každodenní intenzivní kontakt s vychovateli. Ti jsou označováni jako super, žádný z klientů by na nich ani jejich práci nic neměnili. Klienti o vychovatelích mluví téměř pouze pozitivně, mají pochopení pro případné tresty či vážné reakce a konfrontace, uvědomují si význam a přínos takového chování. Rozumí tomu, že pobyt v SVP nemá být něco jako dovolená či prázdniny. Negativa na adresu vychovatelů byla směřována minimálně, a souvisela pouze se zmíněnými tresty a důsledky porušení pravidel ze strany klientů. Část klientů tvrdí, že vychovatelé jsou více než oni, ve smyslu pozice a role vychovatel-klient a uznávání autority, lidskost vztahu ale přetrvává. Vychovatelé jsou oblíbení, klienti zmiňují příjemné společné chvíle, hlavně legraci, která pozitivně ovlivňuje klima pobytu.

### **Jak ovlivňuje gender práci vychovatele?**

Zásadní odpovědi na tuto otázku najdeme v kategorii **Holky k holkám, kluci ke klukům?** Dozvídáme se, jestli klienti upřednostňují některé pohlaví, případně jestli spíše ženu-vychovatelku, nebo muže-vychovatele. Také zjišťujeme, jaký vliv má podle klientů

pohlaví na práci vychovatelů. V této části se klienti svými odpověďmi lišili asi úplně nejvíce.

Na otázku, zdali upřednostňují vychovatelku či vychovatele reagovali zprvu nevyhraněně, když jsme se ale zeptali, s kým se jim pracuje lépe, byli už konkrétnější. Jeden z klientů považuje otázku pohlaví za klíčovou, jelikož na základě toho vědí, jak se mají k vychovatelům chovat a co mohou očekávat. Podle kluků je například vaření lepší s vychovatelkou, ale volnočasové aktivity zase s vychovatelem, jelikož si lépe rozumí jako „*chlap s chlapem*”. Někteří klienti neupřednostňují vůbec, vnímají, že přínosná je pro ně jak práce vychovatelek, tak vychovatelů. Porozumění nachází spíše u vychovatelů, tedy svého pohlaví. Vychovatelé jsou podle některých kluků přímí, důrazní. Vychovatelky naopak pracují pozvolněji, postupnějším přístupem, trpělivěji. A podobně to vnímají i při komunikaci. S vychovateli mohou jednat napřímo, nikoliv neslušně, ale trochu otrleji. U vychovatelek vidí nutnost většího klidu, citu, jemnosti. Dívky to vnímají odlišně, jedna z nich upřednostňuje vychovatelky, své pohlaví. Druhá dívka naopak vychovatele, a to z důvodu větší otevřenosti a smyslu pro humor. Vychovatelky vnímá více autoritativněji, přísněji a také méně otevřené legraci. Celkově se tedy setkáváme s upřednostněním stejného pohlaví, jiného pohlaví, a ani jednoho, respektive obou stejně. Zmíněné vlastnosti a schopnosti vychovatelů však určitě nelze přičítat pouze pohlaví, je to pouze jeden z faktorů ovlivnění. Tady ale můžeme vidět, jaký konkrétní vliv má tento faktor, tedy gender.

## 5.2 5.2 Hlavní výzkumná otázka

### Jak klienti SVP vnímají osobnost a práci vychovatele?

Na tuto hlavní výzkumnou otázku částečně odpovídá i předešlá část, respektive nám odpovědi na dílčí otázky připravili prostor pro tu hlavní, která zároveň všechny ostatní zaštiťuje. Data, která jsme od klientů získali, by nám měla dát odpovědi na to, jak klienti vnímají osobnost a osobní život vychovatelů, vliv toho na jejich práci, jak analyzují celkový projev vychovatelů a jejich přístup ke klientům.

Prostřednictvím kategorie **Vliv osobnosti na práci vychovatele** se dozvídáme, že někteří vychovatelé jsou popisováni jako klidní, negativitu absentující lidé. Další zase jako direktivní, přísní. Jedni jsou tak vnímáni od začátku, u jiných se to zase mění v průběhu

pobytu. Direktivní přístup vychovatelů je většinou klientů hodnocen pozitivně, některým tolik nevyhovuje. Klienti si uvědomují přínos a podstatu direktivního přístupu, je popisován jako ostražitější a bezpečnější. Vychovatelé tak nepřehlídí detaily, dbají důraz na dodržování pravidel, nepřechází situace, které se možná nemusí zdát jako tak závažné, podle klientů by ale v důsledku ono opomenutí mohlo znamenat dohromady v budoucnu velký problém. Klienti tedy direktivní přístup až trochu překvapivě oceňují. Dále jsou vychovatelé vnímáni naprosto odlišně, každý ke své práci přistupuje jinak. Jsou podle klientů uzavření, a to ve smyslu sdílení osobních informací. O svých rodinách a blízkých příliš nemluví, když ale chtějí, občas klientům na toto téma něco zodpoví. Přesto ale do práce vnáší i kus svého osobního života a to konkrétně když s klienty sdílí své životní zkušenosti, vypráví jim různé příběhy a své prožitky, takové, jaké klientům mohou dopomoci k uvědomění a zamyšlení se nad sebou. To klienti vnímají jako přínosné.

V kategorii „**Nejsi tady za odměnu**“ se dostáváme k zásadovosti a důrazu vychovatelů, hlavně co se týká pravidel a povinností, jež musí klienti plnit. Podle nich tím vychovatelé směřují na jejich budoucnost, jelikož poslušnost a dodržování řádu a nastavených pravidel, ať už například doma nebo ve škole, je jeden ze základních nedostatků klientů. Vychovatelé jsou vnímáni jako spravedliví, klienti tak tvrdí na základě interakcí s vychovateli, ať už jsou to tresty za porušení pravidel nebo nesplnění povinností. Také ke klientům přistupují jako ke skupině, když jeden například nestihne udělat službu v daném časovém limitu, má to dopad na všechny. Zároveň jsou vychovatelé citliví a vnímaví, jsou tam pro ty klienty, když potřebují, jak už bylo zmíněno, takže jsou schopni i individuálního přístupu. Pobyt v SVP není jako dovolená nebo prázdniny, i přesto klienti vnímají snahu vychovatelů o vytvoření příjemného prostředí a pozitivního klima po čas pobytu mezi nimi a klienty, což chápeme jako záměrnou snahu vychovatelů a projev jejich lidskosti a empatie vůči klientům, zároveň ale i kvůli sobě, jelikož sami určitě nechtějí pracovat v nepříjemném prostředí. Přístup vychovatelů tomu jde naproti, ovšem stejně tak to záleží i na klientech, jak se budou chovat, jak budou dodržovat pravidla a řád a tak dále.

Klienti zastávají názor, že vychovatelé jsou pro SVP nepostradatelní a bez nich si chod SVP nedokáží představit. Bylo zmíněno, že vychovatelé jsou uzavření, aspoň tak je někteří klienti vnímají. Nyní se nacházíme v závěru odpovídání na poslední a hlavní otázku výzkumu, a když se ohlédneme zpětně na všechno, co klienti o vychovatelích řekli, co si o nich myslí a jak vnímají je a jejich práci, nemůžeme říci, že by byli uzavření. Ano, možná ve smyslu sdílení osobních informací ze svého života, což je pochopitelné



a profesionální, ale určitě ne ve smyslu šíření a působení svého zájmu a starosti o klienty, svého pozitivního přístupu, své citlivosti a empatie, pochopení a vnímavosti a dalších etnostných vlastností a schopností pramenící z jejich osobností, v tomto smyslu jsou pro klienty velmi otevření a sdílní.

## 6 DISKUZE

V této části se ohlížíme za celým výzkumem, a vyhodnocujeme, jak jsme dokázali splnit dané cíle, naši spokojenost, co bychom udělali jinak, jaký může mít práce přínos a jak bychom na ni případně v budoucnu navázali.

Pro porovnání můžeme jít nejvíce do části Výzkumný problém, kde jsou popsány naše představy a domněnky o přínosu výzkumu. Jedna z našich hlavních snah byla získat autentická a citlivá data, taková, která nenajdeme v žádných jiných výzkumech či odborné literatuře. Chtěli jsme poukázat na specifický vztah mezi klienty a vychovateli, potvrdit jeho jedinečnost. A myslíme, že se nám to podařilo. Hlavně díky klientům a jejich otevřenosti. Máme za to, že tomu dopomohlo několik našich setkání s klienty, ještě před zahájením rozhovorů.

Rozhovory byly provedeny s 5 klienty. Původně bylo zamýšleno výzkum provádět s více klienty, avšak z důvodů jako předčasné ukončení pobytu či onemocnění v dané době zůstali na SVP 4 klienti, 1 klient se účastnil výzkumu krátce po ukončení pobytu po jedné z pravidelných rodinných konzultací. Tento počet byl pro nás hraniční, pokud by klesl ještě více, museli bychom nastalou situaci řešit jiným způsobem, jako například počkat na nástup další skupiny a prožít minimálně 1 měsíce pobytu, což by nám vzalo hodně času a průběh výzkumu by to zkomplikovalo.

Jedna ze změn, nad kterou bychom pro příště určitě více uvažovali, by byla určit věkovou hranici vybraných klientů pro výzkum. V tomto případě jsme záměrně přijali všechny možné klienty, naším cílem bylo mít co největší věkový rozptyl. Chtěli jsme získat co nejrozmanitější data, lišící se navzájem mezi jednotlivými klienty. I to lze považovat za úspěšné, avšak věk jednoho z klientů byl možná příliš nízký. Otázky, i přes jednodušší interpretaci, pro něj byly složité, a když jsme se snažili o vysvětlení či přiblížení dotazu, dělo se to, že jsme klienta ovlivňovali a napovídali mu, a klient nám poté odpovídal naším příkladem nebo vysvětlivkou. Věk nemusel být jediným faktorem náročností dotazů pro klienta, přesto bychom tuto skutečnost příště řešili jiným způsobem. Také bychom se pokusili sbírat data ve více SVP.

Jeden ze zásadních prvků, který z této práce vychází, je skutečnost, že vychovatelé se snažili s klienty budovat pozitivní vztahy a na základě toho mohla být tato spolupráce efektivnější. Klienti vnímají v určité specifické rovině pobytu vychovatele jako své kamarády, ne jako nějaký dozor či dohled. A to vnímáme jako vhodné doporučení do SVP

celkově, aby vychovatelé byli sami sebou, přirození, otevření a ochotni se vědomě zapříčinit na změně krizové situace klientů. Samozřejmě průběh pobytů v SVP je velice proměnlivý a vychovatelé musí reagovat na chování klientů adekvátně. V určitých momentech je direktivnost nezbytná, ale pokud po nějaké době vychovatelé klientům neumožní další šanci na projevení sebeuvědomění a ochoty něco změnit, spolupráce vychovatele a klienta nikdy nenaplní potenciál, který má.

Na výzkum by se dalo navázat šetřením, které by se soustředilo na rodiče bývalých klientů SVP a jejich vnímání a hodnocení přínosu práce vychovatelů a celého SVP pro jejich dítě a celou rodinu. Výzkum by byl prováděn s rodiči, jejichž děti pobytem prošli před delší dobou, aby mohli objektivně a s odstupem času opravdu popsat, jestli zkušenost z pobytu dítě nějak ovlivnilo, zdali se to podepsalo na celé rodině a jaký je jejich celkový dojem z práce vychovatelů, SVP a jejich přesahu. Další variantou pro případnou diplomovou práci by mohlo být zkoumání klientů SVP při nástupu na pobyt, a následně po pobytu s časovým odstupem a získat další prohlubující data pro tuto problematiku.

## ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se věnovali osobnosti a práci vychovatele v SVP pohledem klienta. Teoretická část nám poskytla dostatečný základ pro navázání praktickou částí. V té jsme nejdříve představili výzkumný soubor, metodu sběru dat, výzkumný problém, cíle a strategii výzkumu. Výzkum samotný byl postaven na sběru dat pomocí polostrukturovaných rozhovorů a následném navázání technikou vyložení karet.

Naše téma je velmi aktuální, jelikož v dnešní době je stále více mládeže a dětí, kteří potřebují absolvovat pobyt v SVP. To, že pobyt bude mít jistý pozitivní dopad na klienta, a změní mu to život, není nijak zaručené, avšak děje se to, a klienti si to možná ani často neuvědomují, jaký vliv to na ně mělo. A to je ze značné míry práce vychovatelů, o kterých není moc slyšet, přesto odvádějí skvělou práci, i když s nejistými výsledky.

Rozhovory byly provedeny s 5 klienty. Původně bylo zamýšleno výzkum provádět s více klienty, avšak z důvodů jako předčasné ukončení pobytu či onemocnění v dané době zůstali na SVP 4 klienti, 1 klient byl respondován krátce po ukončení pobytu po jedné z pravidelných rodinných konzultací. Tento počet byl pro nás hraniční, pokud by klesl ještě více, museli bychom nastalou situaci řešit jiným způsobem, jako například počkat na nástup další skupiny a prožít minimálně 1 měsíce pobytu, což by nám vzalo hodně času a průběh výzkumu by to zkomplikovalo.

Klienti mluví o vychovatelích v pozitivním duchu, už jen to, že jsou tak otevření vypovídá o dobrých vztazích s vychovateli. Lze předpokládat, že pokud by tomu bylo jinak, klienti by s námi spolupracovali a odpovídali nám zcela odlišným způsobem. Z výzkumu tedy vyplývá skutečnost, že mezi klienty a vychovateli při pobytu může vzniknout silné a velmi specifické pouto, aniž by si ho všichni nutně uvědomovali. Další zásadní zjištění je, že klienti vnímají v práci vychovatelů velký přínos pro ně samotné, a to ne pouze během pobytu, ale i pro jejich budoucnost, a jsou schopni uvést tyto konkrétní pracovní postupy vychovatelů. Věříme, že k něčemu takovému mohlo dojít díky nastavení a přístupu vychovatelů, jímž vyjádřili podporu a otevřenost klientům, kteří díky tomu zjistili, že se nemusí přetvářet a hrát si na někoho, kdo nejsou, ale mohou být sami sebou. To považujeme za hlavní důvod, proč jsou data klienty poskytnuta tolik pozitivní. Samozřejmě v momentě, kdy klienti nefungují a chovají se neuctivě a bez respektu at' už mezi sebou, nebo vůči vychovatelům, reakce vychovatelů je pak tomu adekvátní. Důležité je si ale uvědomit, že klienti ve většině případů nejsou v SVP na vlastní přání

či s vidinou odpočinkových 2 měsíců. Pobyt by si klienti s velkou pravděpodobností s klidem nechali ujít, ovšem právě díky vychovatelům se z něj stává sice na pravidlech a řádu postavený, ale zároveň přínosný, osobní a rozvíjející čas.

Velké díky patří klientům, kteří se nám upřímně otevřeli a poskytli skvělá data pro výzkum. Kdyby odpovídali lhostejně, dopadla by tato závěrečná práce úplně jinak. Jejich spolupráce s námi probíhala se zájmem a snahou pomoci.

**SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9

BENDL, Stanislav, Jaroslava HANUŠOVÁ a Marie LINKOVÁ. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-703-3

ČERVENKA, Karel a Věra VOJTOVÁ et. al. *Východiska pro speciálně-pedagogické intervence v etopedii*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6617-5

FISCHER, Slavomil, Jiří ŠKODA, Zdeněk SVOBODA a Ladislav ZILCHER. *Speciální pedagogika: Edukace a rozvoj osob se specifickými potřebami v oblasti somatické, psychické a sociální*. Praha: TRITON, 2014. ISBN 978-80-7387-792-7

HALÍŘOVÁ, Martina. *Sociální patologie a ochrana dětství od dob osvícenství do roku 1914*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2012. ISBN 978-80-7395-486-4

HUTYROVÁ, Miluše a kol. *Děti a problémy v chování: etopedie v praxi*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1523-3

JANSKÝ, Pavel. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-534-9

KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4

KOPŘIVA, Pavel, Jana NOVÁČKOVÁ, Dobromila NEVOLOVÁ a Tatjana KOPŘIVOVÁ. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1362-5

POKORNÁ, Věra. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-570-9

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3

ŠTÍPEK, Jaroslav. *Sociální příčiny poruch chování obtížně vychovatelné mládeže*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Knižnice speciální pedagogiky

ŠVARŤÍČEK, Roman. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-73673130

TRAIN, Alan. *Children behaving badly. Could my child have a disorder?* Vyd. 1. London: Souvenir Press, 2000. ISBN 80-7178-503-2

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1832-6

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1

### **Zákony**

ČESKÁ REPUBLIKA. Úplné znění zákona č.395/1991 České národní rady o školských zařízeních (úplné znění, jak vyplývá z pozdějších změn a doplnění). Sbírka zákonů. 15. 10.1991.

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č.109/2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Sbírka zákonů. 29. 03.2002.

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č.563/2004 o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Sbírka zákonů. 10. 11.2004

ČESKÁ REPUBLIKA. Vyhláška č.458/2005 kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče. Sbírka zákonů. 28. 11.2005

### **Citované závěrečné práce**

STRÁNSKÁ, Věra. 2019, Charakteristiky klientů opakovaně využívajících služeb Střediska výchovné péče, bakalářská diplomová práce, Olomouc

### **Další zdroje a dokumenty**

SVP DOMEK ZLÍN. Vnitřní řád. Zlín, 3. 9.2018

Odkaz: <http://www.svpdomek.cz/files/VR%20SVP.pdf>



## SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

**SVP** Středisko výchovné péče

**ZoVÚV** Zákon o výkonu ústavní výchovy

## SEZNAM TABULEK

Tabulka, Základní údaje o respondentech 1 .....	32
---	----